

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

<p>PRETIULU ABONAMENTULUI. Pentru Austro-Ungari'a : Pe unu annu 5 fl.—cr., pe 1/2 annu 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainetate: Pe unu annu 14 fr., pe jumetate annu 7 franci.</p>	<p>PRETIULU INSERTIUNILORU : Pentru publicatiunile de trei ori ce contienn cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.</p>	<p>Correspondentiele se se adreseze Redactiunei „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Èr banii de prenumeratiune la TIPOGRAFI'A DIECESANA in ARAD.</p>
---	--	--

Preotulu cá conducetoriu alu oficiului parochialu.

(Continuare.)

2. In matricul'a cununatiloru se deplinescu urmatórele rubrici si anume: nrulu curentu, annulu, lun'a si diu'a cununiei, numele si conumele mirelui si miresei, numele parintiloru, etatea mirilor, religiunea, starea, seau ocupatiunea, locul nascerii si locuintiei, numele nasilor, (martorilor), numele si conumele preotului cununatoriu, daca s'au efeptuutu vestirile si când, ori s'au dispensatu? apoi daca feciele sunt juni, seau veduvi?

In rubric'a „observatiunilor“ se inducu in matricul'a cununatiloru urmatórele imprejurári, si anume:

a) daca se incheia casatori'a cu licentia ministeriala, seau cu licentia din partea autoritatii militare, seau cu licentia din partea scaunului orfanalu, atunci in acésta rubrica se insemnéza datulu si numerulu licentii respectivului foru, carele a dat concessiune la incheierea casatoriei;

b) daca casatori'a s'a incheiat cu dispensatiune archierésca, atunci se pune datulu si nrulu dispensatiunei archieresei, precum si pedec'a, carea a fost dispensata prin dispusetiunea archierésca;

c) In acésta rubrica se insemnéza in casuri de casatorii mixte, adeca când unulu dintre miri este de confessiunea nóstra, ér celalaltu de alta confessiune crestina, datulu si numerulu literelor demissionale, estradate pre seam'a pàrtii de alta confessiune de catra parochulu ei propriu; si infine

d) in casu când casatori'a valida incheiata intre pàrti se disólva prin forulu competentu, acést'a se insemnéza in rubric'a observatiunilor, amintindu-se datulu si numerulu sententiei, prin carea sententi'a s'a disolvat.

3) Cu privire la portarea matriculei reposatilor preotulu va observá urmatórele:

a) In matricul'a reposatilor se deplinescu esact si conscientios tóte rubricelle indata dupa ce se terminéza functiunea inmorméntării, cu observarea inviatunilor aretate mai sus.

b) Fiecare casu de mórte indusu in rubric'a reposatilor, — pentru usiurintia la estradarea documentelor din matricule, se adnotéza in form'a aretata mai sus si in matricul'a botezatilor in rubric'a observatiunilor.

c) Despre tóte casurile de mórte ale acelor individi, cari sunt obligati la servitiulu militaruu, si nu sunt in servitiu activu, preotulu in sensulu ordinatiunilor ministeriale de dto 18 Martie 1887 Nru 10,988 si 28 Februariu 1887 Nru 3401, — si respective conducetorii oficielor parochiale sunt detori a estradá „din oficiu si fara tacsá“ estrasulu de mórte alu respectivului reposatu si a-lu transpune antistiei comunale, spre a-lu inaintá autoritatii administrative politice.

d) Daca mortulu se exhuméza, si se transpórta in alta comuna, acésta imprejurare se insemnéza in rubric'a „observárilor.“

e) Daca móre unu individu de partea barbátésca mai tēneru de 42 de ani in alta comuna si nu in comun'a, in carea s'a nascutu si botezatu, — preotulu inmorméntatoriu, incunosciintiéza despre acést'a pre parochulu comunei natale. Acést'a apoi notéza casulu de mórte in observárele matriculei botezatilor, incunosciintiand despre acést'a si oficiulu administrativu politicu.

f) Daca móre in parochia unu parochianu streinu, — preotulu conform ordin. Min. de culte din 1878 Nru 32.889 este detoriu a incunosciintiá despre acést'a pre parochulu propriu.

4. Pre langa matriculele fiecare parochia mai are si o conscriere a poporului. In acést'a se inducu credintiosii astfeliu, ca fiecare familia din parochia si are fóia separata, in carea se inducu toti membrii familiei, si anume: 1) tatal, 2) mam'a, si 3) pruncii in ordine cronologica. In conscriere se adnotéza schim-

bările, ce obvinu in familia, si anume tôte casurile de botezu, cununia si mórte cu tóta esactitatea si de odata cu inducerea acelor'a in protocólele matriculare.

5. Conserierea poporului este unu documentu de mare importantia, este cartea principala a credintiosilor din parochia; si face preotului o mare inlesnire la estradarea documentelor din matricule, referitórie la starea familiei, — deórece avend preotulu conscriere esacta póte cautá si estradá cu usiurintia datele din matricule, ér la compunerea datelor statistice anuale are unu indreptariu, dupa carele si cu ajutoriulu matriculelor póte estradá acele date in modu esactu. Documentele estradate din conscriere nu au caracterulu publicitáti. De aceea informatiunile familiare se estradau cu ajutoriulu conscrierii numai pre bas'a matriculeloru.

6. Din matricule se estradau urmatóriele documente, si anume: estrase matriculare, informatiuni familiare, mai departe conscrierea pruncilor obligati la scóla, si conscrierea tenerilor, obligati la servitiulu militarulu.

Sub estrasulu matricularu intielegem: copi'a autentica, pre carea o estradáza preotulu de pre matricul'a botezatilor, cununatilor, seau mortilor despre unu casu singuratecu; ér sub informatiune familiara intielegem: copi'a autentica, pre carea o estradáza preotulu din matricule despre tôte casurile, cari se referescu la membrii unei familii.

7. Cu privire la estradarea estraselor din matricule preotulu va observá urmatórele:

a) Estrasele matriculare se potu estradá numai in limb'a, in carea sunt scrise matriculele, precum s'a enunciat acést'a prin legi si dispusetiuni civile mai vechi, ér in timpulu din urma prin decisiunea Ministrului de Culte dto 25 Noemvre 1888 Nru 47.330.

b) Estrasele matriculare se potu estradá numai prin preotulu concerninte, carele garantéza cu respunderea s'a oficiala pentru esactitate si deplina consonantia cu matricul'a.

c) Estrasele matriculare sunt a-se decopiá de pre originalu din litera in litera fara cea mai mica schimbare, modificare, seau adaogere.

d) Estrasele matriculare, cari se estradau pentru usulu privatilor trebuie se-se provéda cu timbru de 50 cruceri. Timbru se pune pre partea de d'asupra a estrasului; nu este iertat inse cá sè-se lipésca pre scrisóre, seau pre tiparitura, nici sè-se puna pre timbru sigilulu; ei timbrulu se lipescu in sirulu dantaiu alu estrasului, si apoi se scrie preste elu. In usulu privatilor sunt scutite de timbru a) estrasele, cari se estradau in afaceri referitórie la darea pentru eliberare de militia, — insemnandu-se deasupra estrasului: „in caus'a tacsei pentru eliberare de militia liberu de timbru“, b) estrasele matriculare, cari se estradau pentru ómeni seraci, daca dovedescu seraci'a cu atestatu, estradatu de catra artisti'a co-

munala. Acést'a imprejurare se ineamna pre estrasulu cu provocare la datulu si numerulu atestatului de seracia.

8. Din oficiu fara timbru si fara tacsu este detoriu preotulu a estradá din matricule urmatórele estrase:

a) Estrasele matriculare despre mórtea ostasilor apartienetori armatei comune, cari sunt transpusi in reserva, seau concediati, precum si a celor cari sunt inrolati in armata pentru aperarea tierii si a celor conscrisi la glóte. Astfeliu de estrase se transpunu indata dupa inurmóntarea respectivilor individi si celu multu in terminu de 8 dile pre calea antistiei comunale oficiulu administrativu politicu.

b) Estrasele matriculare despre mórtea functionarilor civili si militari pensionati, aflatori in parochia, totu in terminulu, aretatu sub punctulu a).

c) Estrasele matriculare, ce se ceru de catra tribunalele si judecatoriele cercuale regesci, de catra procuraturile regesci, de oficiile administrative politice si politiale.

d) Estrasele matriculare, cari se ceru de catra sedriele orfanale, seau prin alte oficie administrative, antisti'a comunala, si in genere estrasele cari se receru de catra unu oficiu publicu de statu. comitatusu, seau comunalu.

e) Estrasele matriculare, cari se ceru de consistoriu, oficiulu protopresviteralu, seau de unu altu oficiu parochialu.

Tôte aceste estrase, ce se ceru din oficiu, se estradau gratis si fara timbru. Pre tôte aceste estrase se induce deasupra clausul'a „estradatu fara timbru la recercarea oficiulu (cutare) dto. . . Nru. . .

Aici observám, ca positiunea si respunderea preotului si a oficiulu parochialu cá oficiu publicu pretinde, cá preotulu facia de cererile altor oficie se satisfaca cu tóta grab'a, si cu stim'a ce o reclaméza positiunea oficiulu parochialu. pre carele lu-conduce.

9. La estradarea informatiunilor familiare preotul va observá cu privire la timbrarea acestor documente, urmatórele dispusetiuni cuprinse in ordinatiunea ministrului de culte regiu ung. dto 26 Ianuaru 1876 Nru 123, si anume:

a) Pre informatiunile familiare pre cari le ceru pãrtile, seau autoritãtãle civile pentru intrebuintiare in afaceri procesuale, fia pentru dobendirea ereditãti, seau spre altu scopu de natura civila — trebuie se-se puna de atãtea ori timbru de 50 cruceri câte casuri de botezu, de cununia si de mórte obvinu in matricule, si respective se inducu in informatiunea familiara pentru fiecare membru alu familiei, si anume: daca in informatiunea familiara se inducu mosi, parinti, seau frati deja reposati se recere a-se pune timbru pentru fiecare deosebi de trei ori câte 50 de cruceri, adeca deosebi pentru casulu de nascere, cununia si mórte.

Timbru numai de 50 cruceri se pune pre acele informatiuni familiari, cari se estradau:

a) pentru dobândirea licentiei de casatoria pre seam'a acelor ténéri, cari sunt obligati, dar nu sunt inca inrolati la militia, fara privire la imprejurarea ca in informatiunea familiara se cuprindu mai multe casuri de botezu, cununia, seau mórte;

b) Timbru numai de 50 cruceri se pune si pre acele informatiuni familiare, cari se estradau pre seam'a soldatilor inrolati in servitiulu activu militariu, cari ceru a fi concediati de servitiulu militariu, seau când astfelu de informatiuni se ceru din partea judetului competentu la pertractarea lasamentului vre unui soldatu reposatu in servitiulu activu militariu.

10. Scutite de timbru sunt acele informatiuni familiare, cari se estradau:

a) pentru reclamarea eliberării dela militia, fara privire daca reclamantele este asentatu, seau neasentatu; si

b) pentru cá vre unu soldatu inrolatu in servitiu activu militariu, seau concediatu se póta dobândi licentia de casatoria.

In ambe aceste casuri preotulu este detoriu a insemná de-a-supra informatiunei familiare clausul'a: „in afacere militara libera de timbru.“

11. Pruncii, nascuti din patu nelegiutu nu se potu induce in informatiunile familiare, de aseminea nici concubinele, deórece famili'a se póte incheiá in modu legalu si validu numai prin casatoria. Tóte insotirile si legaturile, ce se nascu intre ómeni afara de viétia conjugala nu apartienu familiei, si nu potu fi luate in considerare la estradarea informatiunilor familiare.

Conscrierea pruncilor obligati la scól'a cuotidiana (6—12 ani) si la scól'a de repetitiune 12—15 ani o pregatesce preotulu totdeún'a inainte de inceperea anului scolasticu.

Cu privire la conscrierea individilor obligati la servitiulu militariu conform legii militare si ordinatiunei ministrului de culte regiu ung. dto 5 Decemvre 1886 Nru 53.961 preotulu are a observá urmatóriele:

a) In fiecare anu si anume celu multu pana la 31 Octomvre calend. nou conducetoriulu oficiului parochialu este indetoratu a pregatí dupa matricule si a predá antistiei comunale o conscriere esacta a tenerilor, cari in acelu anu implinescu anulu 19 alu etátii, si cari cu acestu anu sunt detori a face servitiu la glóte.

b) In anulu urmatoriu aceasi conscriere antistia comunali o restituie oficiului parochialu, — carele o colationéza cu matricul'a reposatilor de pre anulu, de când o-a predatu, induce intrens'a casurile de mórte obvenite si astfelu intregita, o transpune antistiei comunale celu multu pana la 31 Octomvre

calend. nou dimpreuna cu conscrierea tenerilor, cari in acelu anu implinescu anulu 19 alu etátii.

c) Ori de câte ori cere vre o autoritate civila, seau militara vre unu datu, seau documentu din matricule in afaceri militare, — acelea sunt a-se estradá si transpune cu tóta grab'a din oficiu si fara tacsá.

(Va urmá.)

Augustin Hamsea.

Cuventarea

tienuta de Escelenti'a S'a I. P. S. D. metropolitu Dr. Ioanu Vancea, in siedinti'a casei magnatilor tienuta la 9 Martie a. c. cu ocaziunea desbaterii proiectului de lege pentru asilele de copii.

(Continuare si fine.)

Neplacerile acestea nu se potu evitá nici decum prin aceea, ca in asilu nici nu se voru aminti, macaru invetiaturile religióse, riturele si functiunile bisericesci ale singuraticeloru confesiuni, deórece cu procedur'a acést'a amaraciunea inca si mai tare va cresce nu numai in respectiv'a biserica, care o astfelu de procedura nici decum nu o póte aprobá din cauza, ca ea afla principiile fundamentale ale cresterii prime in accentuarea bunatatii lui Dumnedieu, ér inceputulu intielepciunei ilu recunósce in fric'a Domnului, si ingrijirile voru cresce si in sufletele parintiloru temetori de Dumnedieu si in inimile viu semtitóre ale loru, fiindca densii vedu, ca iubitiu loru prunci se desvólta si se crescu dela inceputu intr'unu astfelu de spiritu, care din punctu de vedere religiosu nici nu-i caldu, nici nu-i rece, si ca aceia inca din etatea cea mai frageda, in locu se-si incépa crecerea intr'o directiune religiósá-morala determinata, suntu condusi treptatu la indiferentismu religiosu, neluandu-se in consideratiune, ca in viétia omenéscá esperientiele si suvenirile vietiei din copilaria suntu cele mai durabile, asia incatu directiunea, in care a fostu crescutu omulu la inceputu, aceea remane de comunu si mai tardiu, si de aceea omulu, care in copilaria a fostu crescutu in indiferentismu religiosu, remane indiferentu si dupa aceea, fara cá se-i pase, ca o astfelu de directiune nu póte fi nici spre binele adeveratu alu bisericei si alu statului, nici in avatagiulu societatii omenesci, ér intre popóre crestine nici-odata nu póte servi nici spre mantuirea singuraticiloru.

Astfelu de eventualitati, déca se iau in consideratiune, poftescu in modu imperativu, ca asilele de copii, déca in adeveru se voru infintia, se aiba peste totu unu caracteru confesionalu, si se se lase sub inspectiunea si conducerea respectiveloru biserici, pentru-ca pe calea acést'a pruncii inca din etatea cea mai frageda se capete o desvoltare si crecerea religiósá-morala in spiritu crestinu, si inca in limb'a loru materna priceputa si cunoscuta deja de densii; ceea ce déca nu se va intémplá, nu numai nationalitatile

nemaghiare se voru vedé pe sine amenintiate in conditiunea loru de esistentia, ci si bisericile acelea, a caror limba este limb'a respectiveloru nationalitati, precum este la noi limb'a româna voru fi amenintiate in bazele esistentiei loru; ceea ce nu va servi spre linistirea spiritelor celor interesate, nici nu se va dá dovada despre respectarea obligata si sustinerea intacta a legeri de nationalitati. Afara de aceea numai pe lângã folosirea limbei materne se póte sperá cu siguritate, ca timpul si lucrulu intrebuintiatu cu crescerea prunciloru, se va puté apropiá de scopulu prefíptu si asteptatu de parintii respectivi.

Asilele de copii nici din punctu de vedere igienicu nu sunt mai pe susu de ori ce esceptiune, fiind-ca acelea usioru potu deveni propagátore de morburi lipiciose chiar si in casulu acela, când numai unu singuru pruncu inficiatu pe neobservante de unu astfelu de morbu s'ar presentá între ceialalti prunci. Prin acést'a asilele de copii din punctu de vedere igienicu ar produce tocmai contrarulu la aceea, ce se intentionéza sè se obtiena in acésta privintia.

Ilustra Casa a Magnatiloru!

Nu suferé indoiéla, ca la infíntiarea asilelor proiectate de copii se voru recere spese mari, dér nici aceea nu se póte trage la indoiéla, ca de presentu mai ca ne lipsescu banii de lipsa la acoperirea aceloru spese, ceea-ce si de acolo se póte vedé ca acoperirea acestoru spese se intentionéza a se asigurá prin aceea, ca se arunca asupra poporulu o dare noua de 30/100 dupa darea directa. Dér óre este totu asia de usióra incassarea acestei dari nóua, precum este de simpla demesurarea ei? Dupa parerea mea între actualele stari materiale generale si avéndu in vedere, ca poporulu contribuabilu este storsu in gradulu celu mai mare prin o multime de specii de dari existente, tare se póte trage la indoiéla, ca darea cea nóua se va puté incassá fara de greutate.

La acésta presupunere trista, dér nu neintemeiata, ne oferesce motive mai multe, decâtu câte s'ar recere, si saracirea poporulu cunoscuta de toti, care cresce din di in di.

Raporturile amintite de avere aru aparé in colóre si mai intunecata, déca pe bas'a intempariloru de tóte dilele s'ar aminti acele casuri, cari durere, si la noi le vedemu ivindu-se cu multi cetatieni, cari voindu se se scape de greutatea sarcineloru amaru simtite, i-si parasescu casutiile loru, si luandu-si remasu bunu dela patria, care i-a nascutu, emigréza in strainetate, pentru-cá cercându si aflandu o patrie nóua si mai buna in vr'un tienutu alu globului pamentescu, se se póta si densii ferici!

Aceste sunt astfeliu de fapte, cari spre cea mai adenca durere de inima a fie-cáru patriotu cugetatoru nu se póte trage la indoéla, si cari déca odata esista in realitate, atunci chiar si trecendu-se cu vederea alte consideratiuni, este cu neputintia, se nu luam la inima starea apesata a bietulu poporu

contribuabilu, de o parte si pentru aceea, cá între atari raporturi si stári materiale scade capacitatea de a produce a patriei nóstre si se micioréza si puterea ei de aperature din anu in anu in mesura totu mai mare, desi vechiulu proverbu dice: „multitudo populi fortitudo imperii,“ ér de alta parte pentru aceea, ca inmultirea sarcineloru si speciiloru de dari existente cu o nóua sarcina si soiu de dare va face stárilu materiale mai susu amintite inca si mai nesupportabile.

Cátu de grele sunt peste totu sarcinele dârilor de pana acum, se vede si de acolo, cá poporulu contribuabilu mai cu séma in Transilvani'a abia i-si póte sustiené scólele existente de pana acuma, ne cum se mai fie in stare a infínti'a si instrúá dupa recerintia inca si o alta specie de scóle, cum ar fi si asilele de copii.

Aceste fapte de mare importantia pretindu imperativ, precum ori-cine póte pricepe, ca poporulu contribuabilu se fie crutiatu de soiuu acest'a de dare pusu in prospectu prin infíntiarea asilelor de copii, si introducerea acestei dari se fie lasata de o parte cu totulu, ér infíntiarea asileloru sè se lase in grij'a acelor'a, cari dispunu de puteri materiale pentru a infíntiá atari asile, si voiescu se le si infíntieze.

Eu marturisescu sinceru, cá din parte-mi mai bine asi vré, se vedu popórele iubitei nóstre patrii indestulite si fericite pe langa o cultura comunicata dupa unu sistemu mai simplu de instructiune si educatiune, decât cá prin inmultirea unoru institutiuni nóue culturale, fórté costisítore, dar nu neaperatu de lipsa, se le vedu, fie si numai in inchipuirea mea, încovându-se de nisce stári materiale inca si mai nesupportabile si critice.

Din aceste motive desfasiurate pâna acum proiectulu de lege de pe tapetu, asia precum se afla inaintea nóstra, nu-lu potu primi de basa a desbateri speciale.

Pedagogii Romei.

(Continuare si fine.)

II. Quinctillian,

s'a nascutu la 35 d. Chr. in Calaguris langa riulu Ebro, si-a castigatu cultur'a retorica superióra la Roma, unu timpu a fost invetiatoriu in patri'a s'a, mai tardiu inse, sub stapanirea imperatulu Vespasian, a pasitu cá profesor publicu de oratoria. A repausatu pela inceputulu secolulu alu II-lea. Opulu seu principalu, in care tractéza despre formarea oratorulu, contine si principiile sale pedagogice. Cu privire la capacitatea copiiloru, Quinctillian are nisce pareri fórté optimiste, când. afirma, ca darulu inteligentiei 'l posedé fiesce-care omu dela natura, chiar precum paserea are puterea de a sburá. Tempiti si nedocibili fórté putieni copii sunt; mai toti au pricepere agera si usióra. De

acé vine apoi, ca invetiamentulu bunu in totdeauna va puté produce rezultate imbucurátore.

Invetiamentulu trebuie se se incépa de timpuriu, inse asia incát puterile copilului se nu-se incórde preste mesura. Mai mult in jocu se invetie copilulu. Inse de timpuriu e bine a excítá ambiúnea lui, si a-l instigá prin laude si premii.

Educatorulu are se studieze individualitatea elevilor sei, si se tracteze pe fiesce-carele dupa individualitatea s'a. Pre unii i-i retiene fric'a, altora inse fric'ale ieá curagiulu. Pe unii trebuie a-i indemná prin porunci, din contra altii nu toleréza tonulu poruncitoru. Pre unii incordarea i-i obosese, pre altii i-i incuragiaza. Dupa aceste particularitati are educatorulu se-si intogmésca procederea s'a. Re-creatiunea corespundietóre inse nu este iertat se i-se detraga elevului nici odata.

In scóla trebuie se domnésca disciplina impreunata cu indulgentia receruta. Indulgenti'a prea mare este inse pagubitóre, precum si severitatea, carea póte stírní in elevi ura fatia de tóte sciintiele. Pedepsele corporale se nu se aplice nici odata. Ea umilesce si ofenséza pre elev. Bataea s'a introdusu in scóla numai prin negligentia invetiatorilor; supraveghierea buna o face de prisos.

Invetiamentulu limbisticu are se-se incépa cu limb'a elina; ér limb'a materna se-se invetie intru inceputu mai alesu prin exercitiu si prin usulu de tóte dilele. Inceputulu se face cu: cetirea si scrierea. La scriere vom gravá pe o tabla formele literiloru si apoi vom pune pe elev se incerce a scrie pe urmele gravate. Sirele cari le descrie elevulu, trebuie se continua sententie de cuprinsu moralu. Dupa cetire si scriere va urmá: gramatic'a. Invetiamentulu gramaticalu are scopulu de a conduce pe elevu nu numai la vorbire si scriere, ci totodata si la cugetare corecta. Acést'a se desvólta prin piesele de lectura. Modele trebuie se-se iee din tóte genurile stilistice. Inceputulu se póte face cu Homer si Virgil. In deosebi sunt de a-se recomandá scriitorii mai vechi latini. Se va cere dela elevi se reproduca liberu, se caute tropii si se analizeze metrulu poesiilor.

Dupa-ce elevulu si-a insusitu regulele limbei, putem trece la: deprindrile stilistice. Aici procedem asia, ca enaram fabule esopice in limbagiu de tóte dilele, si-lu punem pre elevu se le reproduca in scrisu, in forma mai artificiala.

Inainte de ce elevulu pasiesce in scól'a superióra de retorica, trebuie se i-se dee unu gradu óre-care de cultura enciclopedica. Prin musica i-si va formá idee despre modulatiunile voci si despre euritmie. Prin aritmetica si geometrie si-va ascutí inteligenti'a si ajunge la iutime in cugetare. Asemenea este necesara si gimnastic'a, caci prin ea fiitorulu oratoru i-si insusiesce gesturi potrivite.

Se nu credem, ca ocuparea cu obiecte atât de diverse confunda sau ostenesce spiritulu elevului. Din contra, spiritulu omenescu e din fire atât de elastic, incát elu i-si póte indreptá puterea asupra mai multor obiecte in acelasi timp, si chiar prin variatiune se intaresce si se recreaza.

In scól'a retorica invetiamentulu are se-se incoapie strins de cunosciintiele gramatice. Urmeza apoi reproducerea naratiunilor. Deprindere in demonstratiunea si combaterea unoru tese date. Laudarea barbatiloru mari si criticarea celoru detestabili asemenea e o deprindere folosítóre. La correctur'a lucrariloru stilistice se nu procedem cu prea mare strictetia.

Invetiatorulu póte contribuí fórte multu la inaintarea elevilor sei, daca i-i pune se cetésca operele istoriciloru si retoriciloru recunoscuti. Asupra acestoru materii trebuie se-se faca explicatiuni detaliate, se-se accentueze si scaderile stilistice, cu unu cuventu se nu se neglige nimicu, ce ar puté inaintá formarea sentimentulu si dictiunei oratorice.

In deosebi trebuie a cultivá memori'a. Caci o memorie buna e indispensabila pentru fiitorulu oratoru. Nu fara cuventu se dice ca memori'a fidelá este visteri'a de comori a elocuentiei. Acéstá facultate se cultiva prin memorisarea locuriloru alese din operele retoriciloru si istoricilor. Sistemulu de educatiune al-lui Quintillian, precum vedem, contine multe regule practice relative la cultur'a intelectuala. De alta parte inse elu considera, dupa cum se cuvine, si cultur'a etica, când cere, cá oratorulu sa poséda nobletia morala. Quintillian spune: Inim'a e, carea face pe oratoru. Si intru adeveru nimicu nu póte fi mai pagubitoru, decât aceea, daca armele cuventarii se aplica in serviciulu reutatii.

III. Senec'a.

Am amintitu in fruntea tractatulu de fatia, ca pre cât timpu practic'a educatiunei romane se razima pe familie si pre viéti'a de stat bine organizata, pana atunci teorie pedagogica la Romani nu existá. Când inse viéti'a familiara si politica a inceputu se degenereze, atât retorii cât si filosofii s'au ocupatu cu problemele pedagogiei teoretice; caci prin educatiune doriau de a corege moravurile stricate, si a redesteptá spiritulu anticu cu simplitatea si puritatea s'a morala.

Dintre filosofi avem se amintimu pre Senec'a, carele in scrierile sale in multe locuri face reflexiuni asupra educatiunei. Elu s'a nascutu in anulu 3 d. Chr. la Cordub'a in Spani'a. In Rom'a si-a castigatu o inalta cultura filosofica, a purtatu functiuni distinse, ba a fost chiar si consulu, si educatorulu lui Nero, carele mai tardiu a devenitu imperatu. Dupa-ce Nero a ajunsu la stapanire, fostul

seu educatoru a cadutu in disgratie, in urm'a careia Senec'a deschidiendu-si o arterie, si-a dat insusi mórtea la 65 d. Chr. Senec'a este filosofu stoicianu in ceea ce priveste teori'a, in viétia s'a inse elu a fost departe de asces'a stoica.

Dupa Senec'a, omulu dela natura e inclinat spre ce ereu si periculosu. Toti ómenii au dela natura o multime de scaderi si vitii. Dar inclinarile vitióse ale omului se potu corege prin legi intielepte si cu deosebire prin educatiune rationala, carea imbina severitatea cu blandeti'a, si prin care sufletele cele bune se pot ridicá cu atât mai usioru la gradulu supremu alu desvoltarii.

Destinatiunea omului este: a trai conform naturii. Celu-ce traesce in consonantia cu natura, acela traesce dupa voi'a lui Dumnedieu. Frumósa e viétia; daca ea urmaresce scopuri nobile; inse adeverat'a fericire o póte gustá numai singuru filosofulu; caci filosofi'a, numai ea ne invatia de a suportá cu rebdare, linisce si resignatiune tóte loviturile sortii.

Plecând dela etic'a stoica, Senec'a cere, cá prin educatiune elevulu se se conduca la moralitate pura, la stapanire de sine si la dreptate, apoi se se scutéscá de molesire, de pasiuni sensuale si de aparentia insielátore.

Educatorulu are se fie amicabilu si iubitoru de ómeni. Elu trebuie sè se nisúesca de a vindecá órecum sufletele prin vorbe blánde, si prin sfaturi binevoitóre se-le faca a iubi virtutea si a incunjurá peccatulu. Disciplin'a are se fie inspirata de intentiuni bune, se nu strice, ci se lecnúesca pre elevu. Dar nici indulgenti'a nu este iertatu se tréca preste marginile cuvenite.

Cu deosebire trebuie se cunósca educatorulu individualitatea eleviloru, si se-lu créscá pe fie-care dupa dispositiile particulare ale sufletului seu. Când elevulu e obstinatu, s'au vrea se stórca vre-unu favoru prin plánsu, educatorulu nici decum se nu cedeze, pana când acela nu se pórtá liniscitu.

E mai bine a incepe cu exemple, decât cu invetiaturi. De aceea Senec'a spune: Lunga este calea prin precepte, inse scurta si efectiva prin exemple. Dedarea e, din care se nutresce atât virtutea, cât si vitiulu. Legile, ce au se-le urmeze copii, trebuie se fie scurte; se cerem supunere si se demandam, fara a dá eleviloru séma despre motive. Cea dintaiu datorie a copilului este: ascultarea. Acést'a o vom pretinde cu tóta staruinti'a.

Precum in disciplina, asia si la invetiamentu trebuie sa observam mesur'a cuvenita. Nu aparenti'a exterióra, nu stralucirea e de valóre, ci adeverat'a cultura interna. Povar'a are se fie amesurata puteriloru, si nici-odata se nu se dee mai multu, decât póte elevulu suportá. Apoi din cadrele inve-

timentului trebuie se-se exluda tot, ce nu e practic si folositoru. Se-se invetie: numai cunoscentie de acelea, cari sunt de lipsa in viétia. De aceea Senec'a se mai exprima asia: Nu pentru scóla invetiam, ci pentru viétia. Preste tot la invetiamentu e de a-se observá principiulu, se nu invetiam prea multe, ci ceea ce am invetiatu, se scim aplicá.

In deosebi de mare folosu este studiulu naturii, cáci numai prin acesta va cunósce omulu vointi'a lui Dumnedieu, spre a-si puté intogmí viétia conform acelei vointie.

* * *

Pe langa tóte aceste pareri si principii rationale, dupa cari Cicero Quintillian, Senec'a, imperatulu filosofu Marc Aureliu Antonin si alti barbati mari voiau se regenereze viétia morala a Romei, nu gasim la ei ideia educatiunei poporale, nu gasim invetiamentulu generalu accesibilu pentru poporu. De aci vine, ca teoriile lor nu au avutu puterea de a indreptá moravurile corupte, cari au aruncatu pe poporulu romanu in bratiile peririi.

Dr. P. Puposiu.

Epistolele parochului betranu.

VI.

Iubite nepóte! Am cetit cu multa bucuria epistola, pre carea mi-o a scris mie unu frate preotu teneru, si pre carea o-ai publicat Dt'a in fóia. Cand am vediut acea epistola, gandeam, ca de aici inainte voiu fi scutit de a-ti mai scrie eu in betrênetiele mele — si ca parochulu ténenu me va inlocuí. In locu de acést'a parochulu celu ténenu me intréba, cá se-i spunu eu, ce credu de predic'a bisericésca, si adeca: se predicám poporulu in sfant'a biserica, seau nu? — si apoi mi-mai dice si mie si parintelui Terentie, se publicám prediciele, pre cari le-am tienut poporulu in Duminec'a lasatului de branza. Ce va face parintele Terentie cu predic'a s'a nu sciu, pentru ca, intre noi se fia disu, parintele Terentie tare se teme, ca va fi cârtit, seau, cum diceti Dvóstra, criticat.

Incât pentru mine eu nu am teama de acést'a, pentru ca sum omu betranu, si acum nu mai potu acceptá nici se-me stremutu in vre-o parochia mai bogata, nici se inaintezu, si se-me facu protopopu. Si deci ti-fagaduiescu, ca daca va tramite Ddieu unu timpu mai bunu, si me vor mai slabí durerile si slabitiunile betranetielor, ti-voiu trimite acea predica. Te rogu inse atât pre Dt'a, iubite nepóte, cât si pre parochulu ténenu, cá se nu ve acceptati la cev'a lucrú mare. Eu predicu, cum sciu si cum potu, si cum vrea Ddieu. Predic'a mea seamana mai multu a cazania, decât a predica. Eu nu predicu dupa invetiatur'a si priceperea mea, ci dupa credinti'a mea. Eu numai atât'a mai am in acésta lume: credinti'a in

Ddieu si in sfintele lui asiediaminte. Si am bagat de seama, ca ómenii me asculta bucurosu, când le predica.

Daca asupra celor ce ti-am scris pana aici me vor intielege fratii preoti mai tñneri, — asia socotu, ca vor scí, si vor poté aflá ce tienu eu despre predic'a bisericésca. Preotii tñneri, asia sciu eu. si me bucuru de acést'a, ca sunt ómeni cu clase multe si cu invetiaturi inalte, nu cá si noi, preotii cei betrani.

Si deci cu de buna seama dñnsilor le este mai usior a predicá, decát noue, celor betrani. Preotii tñneri, cu invetiaturi inalte si iscusiti in tñlcuirea scripturilor, sunt de buna seama mai bogati si in credintia, decát noi cei betrani. Apoi iscusiti'a si procopsél'a in invétatura si bogati'a in credintia, imbinata cu iubirea si durerea de poporu, sunt suflétulu si puterea predicei bisericesci. In predic'a bisericésca nu vorbesce cuvétulu omului, ci cuvétulu lui Ddieu, ér omulu din a s'a parte imbina acestu sfantu si nepetransu cuvétu alu lui Ddieu cu trebuintiele credintiosiloru, cá glasulu Domnului se-ii povetiuésca, si stepanéscá in tóte gandirile si pornirile lor. Eu asia mi-aducu aminte, ca cine vrea se predice bine si cu sporiu, se-si imbrace inim'a s'a cu paveza credintii, si se-si armeze mintea cu invetiatura de ajuns, ér celelalte ni-le da Ddieu pre tóte.

Si astfelu eu nu me temu de locu, ca in bisericile nóstre nu se va predicá in viitoriu cu multu sporiu pentru-cá acum avem preoti teneri cu clase multe si cu invetiaturi inalte. Ddieu se-le ajute!

Dupa ce am respunsu credu eu de ajunsu la intrebările parochului tñneru, — iérta-me se-ti mai amintescu si de necazurile mele. Am intratu in santulu si marele postu, si am bagat de seama, ca nu toti credintiosii vinu la biserica la sfant'a slujba. Mi-a facut mare durere acést'a, si in durerea mea m'am sfatuit cu crasniculu Filipu, — ca ce se fia. Crásniculu Filipu scie totu ce se intémpla in satulu nostru. Si dñnsulu mi-a spus, ca fiind odata la móra, alta data la covacia, — ar fi audit pre unii din ómeni dicënd, ca pentru aceea nu umbla la sfant'a biserica, — pentru ca eu fiind betranu si neputintiosu cetescu rogatiunile pré rar, si-ii tienu pré multu la slujba. M'a durut acésta imputare facuta nevredniciei mele, si pentru cá pécatu se nu am, Duminec'a trecuta le-am predicat la ómeni, — si le-am dis intre altele in predic'a mea, ca a fost odata unu imperatu fórte bogatu, carele avea atát'a bogatia, incát a chiamat pentru totdeun'a la mas'a lui pre toti ómenii din imperati'a lui, cá se-se ospeteze. Ómenii au venit cu gramad'a multa vreme la acésta mésa, — dar dupa unu timpu imbetranind cei ce slujeau meselor si aducend pré incet mancările la mésa, — unii ómeni au inceput a-se lasá si a nu mai veni la mésa; dar invetiati fiind se manance mancări alese, — mancand la casele lor mancări mai de rând, s'au bolnavit. Unii dintre cei bolnavi s'au indoit in bunatatea imperatului, si necutezand se mérga, cá se-i céra iertare, pentru ca nu i-au ba-

gat in seama cuvétulu, si i-au necinstit més'a, au cadiut cu inim'a. — si s'au prepadit; altii cari nu s'au indoit mergënd la imperatulu, si rogandu-lu au dobñndit iertare.

Vor fi intieles ómenii, seau nu acésta pilda, nu sciu, dar am credintia si nadejde in Ddieu.

D I V E R S E.

* *Alegerile de deputati pentru sinodulu eparchialu aradanu.* Prin conclusulu luat de venerabilulu consistoriu eparchialu din Arad intrunitu in siedinti'a plenaria la 11 23 Martie a. c. s'a dispusu, cá alegerile de deputati pentru sinodulu eparchialu pre periodulu aniloru 1891--93. sè se faca in urmatoriulu modu: Alegerea deputatilor din cleru s'a staverit pentru districtulu consistoriului din Aradu pre diu'a de 26 Martie (7 Aprile) a. c. ér pentru districtulu consistoriului din Oradea-mare pre 8 20 Aprile a. c. Sinódele parochiale pentru alegerea deputatilor mireni se vor tiené in Duminec'a a trei'a, seau a patr'a din postu; ér scrutiniulu pentru deputatii mireni de pre teritoriulu consistoriului din Aradu se va tiené Dumineca in 7/19 Aprile a. c. ér pentru teritoriulu consistoriului din Oradea-mare se va tiené in 8 20 Aprile a. c.

* *Apelu.* „Reuniunea invetiatoriloru gr. or. din inspectoratulu Pestesilui — districtulu oradanu“ constituita conform regulamentulu pentru reuniuni, cu ocaziunea primei sale siedintie cercuale, tienuta in Ineu la 21 Februarie 1891. v. prin contribuirile stimatiloru membri, s'a pusu bas'a unei bibliotecii. — Fiind inasa, cá a-cestea contribuiuri deocamdata sunt prea neinsemnate spre a cumperá opuri pentru acestu salutaru scopu, subscrisii in numele reuniunei ne permitemu, a recurge la marimositatea P. T. publicu romanu rogandu-lu, cá precum prin sprijinirea altoru institutiuni a doveditu cât de multu i zace la inima cultur'a poporului romanu, asia se binevoiasca a-si aretá marimonisatatea si fatia de bibliotec'a nóstra. Contribuirile in carti sau bani, sunt a se adresá la subscrisulu bibliotecariu in Besnea, u. p. Brátka (cotulu Bihor.) — Besnea, 4/16. Martie 1891. — *Avram Igna*, presiedinte. *Teodoru Tontiu*, bibliotecariu.

* *La Concertulu* arangiatu de corulu vocalu din Semla cu in 8 Martiu st. n. a. c. — dupa cum ni-se serie — a luat parte unu publicu numerosu. Program'a intréga a fost esecutata cu tóta precisiunea, ce numai spre lauda ii póte servi dirigentulu Gregoriu Rosiu. Venitul curatu a fost de 50 fl. v. a.

† *Necrologu.* *Zacharia Rosiu*, preotu gr. or. romanu in Tamasd'a a incetat din viétia dupa impartasirea cu St. Taine in 11/23 Martie a. c. in etate de 59 ani, — lasandu in celu mai profundu doliu pre famili'a si rudeniile sale, precum si pre poporulu seu credintiosu. Reposatulu au servitu cá preotu 32 ani. Remasi-tiele pamentesci a-le reposatulu in Domnulu s'au depusu spre odihna vecinica in cimiterulu gr. or. din Tamasd'a. — Fie-i tierin'a usióra si memori'a binecuventata!

* *Documentu de pe timpulu Sf. Stefanu.* Cu ocaziunea arangierei archivei din Vesprimu, dupa cum

scrie o fôia de acolo, s'a afflatu unu documentu interesantu, care este datatu din anulu 1009 si este iscalitu de St. Stefanu. Documentulu este redigiatu in limb'a latina.

* *Inaltimea ómeniloru din diferite state.*

Dupa o statistica stabilita de catra comitetulu antropometricu alu Asociatiunei Britanice din Londr'a, inaltimea mijlocia a cetatieniloru din diferite state ale Europei este urmatórea: Englesii si Norvegienii 1'70 metri; Romanii, Danesii si Holandesii 1'67 metri; Elvetienii, Rusii si Belgienii 1'66¹/₂ metri; Francesii si Germanii 1'66 metri; in fine Italianii si Spaniolii suntu cei mai mici, ei au o inaltime media de 1'65 metri.

* *Scumpi la vorba.* Unu englezu voindu a validatá si in diet'a tierii dicetóri'a: „timpulu este bani“ a facut in parlamentulu Angliei propunerea, ca deputatiloru se nu le fia permis a vorbí mai multu de 15 minute — de óre-ce 15 minute in ori ce cestiune suntu de ajunsu pentru cá cinev'a se-si póta esprimá si motivá parerea. Acésta propunere, desí a avutu multi aderinti, nu a fost primita.

* *Piatí'a Aradului* din Vinerea trecuta: Grâu de celu mai greu 7.80 fl. ér acelu amestecatu — fl. — secara 6.50 fl. — Orzulu s'a vendutu cu 6.40 fl. — Ovesulu 6.50 fl. — Cucuruzulu 5.90 fl. — Mazere 20 — fl. — Fasolea 10.50 — Lintea 24 fl. — Cartofii 3 fl. per 100 chgr.

Carnea de vita chil'a 52 cr, cea de vitielu chgr. 80 cr, cea de porcu 52, cea de óie 30 cr, unsórea chil'a 68 cr, ér clis'a per chila 58 cr. v. a.

Concursu.

Conformu decisiunei Venerabilulu Consistoriu gr. or. oradanu dto 18. Februaru a. c. Nr. 240/14. B. 1891. se escrie concursu pentru deplinirea parochiei **Hidisielulu superioru**, protopresbiteratulu Oradii-mari, catra care e afiliatu in modu provisoriu si **Hidisielulu inferioru**, cu terminu de alegere pe Dumineca in 14/26 Aprile 1891. —

Emolumintele suntu:

I. Dela parochi'a matra Hidisielulu Superioru.

1. Cas'a parochiala cu intravilanulu si apartienatórele, pretiuite in 30 fl. 2. Pamentu aratoriu si fenatiu 13 jugere catastrale 200 fl. 3. Dela 132 numeri de casa câte 1 mesura bucate séu in relutu câte 1 fl. — 132 fl. 4. Stolele usuate, dupa calcululu mediu aloru cincí ani din urma 80 fl.

II. Dela fili'a Hidisielulu inferioru:

5. Intravilanulu parochialu pretiuitu in 10 fl. 6. Pamentu aratoriu si fenatiu 10 jugere 135 fl. 7. Dela 60 numere de casa câte 1 mesura bucate séu in relutu câte 1 fl. 60 fl. 8. Stolele usuate, dupa calcululu mediu aloru cincí ani din urma 50 fl. de totu 697 fl.

Dela recurrenti se recere calificatiunea preserisa pentru parochie, de clas'a II-a.

Recursele ajustate conformu preseriseloru statutulu organicu, si adressate comitetulu parochialu din Hidisielulu sup. se se tramita subsemnatulu in Oradea-mare, pana in 10/22 Aprile 1891. — avendu recurintii pana la

alegere a se presentá in s. biserica din comunele amintite, spre a-si aretá desteritatea in cele bisericesci.

Cu privire la severisirea servitiului dumnediescu, se notéza, ca alegendulu totu in doue dumineci va avea a servi in parochi'a matra ér a trei'a in filia; — in se serbatori intr' un'a in matra, ér in cealalta in filia.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: TOM'A PACALA, m. p. protopopu.

—□—

Pentru statiunea invetiatorésca din comuna **Tasiadu**, inspectoratulu Oradii-mari, se escrie concursu, cu terminu de alegere pe Dumineca in 7/19 Aprile 1891.

Emolumintele: a) Salariulu in bani in cari se cuprindu si naturalele 384 fl. b) Folosirea aloru doue intravilane 30 fl. c) Cuartiru cu 2 chilii si gradina 600□ 25 fl. d) Pentru incaldirea scólei 2 orgii de lemne aduse a-casa de comuna, ori pretiulu acelora 20 fl. e) Stolele usuate dela inmormentari, cununii si alte functiuni, precum si venitul cantoralu dela biserica 40 fl. f) Venitul pentru mortuoritu dela comun'a politica 15 fl. — de tot: 514 fl. v. a.

Doritorii de a ocupá acestu postu invetiatorescu au se produca: testimoniulu despre absolvarea aloru 4 clase gimnasiale, testimoniulu de calificatiune invetiatorésca si din limb'a magiara pentru statiune de clas'a I. — in casulu când nu se vor aflá competenti cu pregatirile insirate mai sus, se vor candidá si individi cu calificatiune mai inferióra.

Recursele astfelu ajustate suntu a-se aterne subscrisulu in Oradea-mare pana in 3/15. Aprile, avënd recurrentii in vre-o Dumineca ori serbatóre a-se presentá in biserica din locu, spre a-si aretá desteritatea in cantu si tipicu. Cei deprinsi in pomaritu vor avea preferintia.

Se obsérva cá intarirea definitiva alu alegendulu invetiatoriu va urmá numai dupa prob'a de unu anu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: TOM'A PACALA, m. p. protopresviteru, inspectoru de scóle.

LICITATIUNE MINUENDA.

Pentru zidirea unui nou edificiu de biserica romana gr. or. din comun'a **Gruin**, — comitatulu Carasiu-Severinulu, — dupa planulu aprobatu de Venerabilulu Consistoriu rom. gr. or. din Arad, sub 4/16. Fauru 1891. Nr. 54., se escrie licitatiune minuenda pe diu'a de **5. Aprile st. nou a. c. la 10 óre a. m.** in localitatea scólei locale.

Pretiulu de esclamaru 8581 fl. 43 cr. Concurrentii au a depune inainte de inceperea licitatiunei minuende vadiulu de 10% in numerariu sau in hartii de valóre.

Resultatulu licitatiunei este obligatoriu pentru intreprindietoriu indata dupa subscrierea protocolulu de licitatiune; éra pentru comun'a bisericeésca, numai dupa aprobarea aceluia din partea suslaudatulu Consistoriu, când apoi se va si inchei'a contractulu.

Planulu si preliminarulu de spese, precum si conditiunile se potu vedé la presedintele comitetulu parochialu, parintele Iosif Lazarescu.

Gruin, in Martiu 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: G. CRECIUNESCU, m. p. prot.

—□—